

2. Распоряжение мэра г. Москвы № 993-РМ от 10.09.1998 г. “Об утверждении поэтапной схемы планирования, подготовки и реализации городских инвестиционных программ строительства и реконструкции на территории г. Москвы”. // kgnn.ru/zakonodatelstvo-rf/1555-rasporjazhenie-mera-ot-18092000-n-993-rm-red-ot-25052004-oporjadke-postanovki-na-uchet-po-uluchsheniju-zhilishnyh-uslovij-i-predostavlenija-zhilyh-pomeschenij-gosudarstvennym-sluzhaschim-goroda-mos.html

3. Отчет по НИР “Разработка предложений по совершенствованию единой информационной системы “Развитие территорий и недвижимости Санкт-Петербурга (ЕИСТ)” Институт проблем экономики РАН, Санкт-Петербург, 2004 // www.dataplus.ru/arcnev/Number_46/20_Investor.html

4. Annual report 2008. Real Estate Market 2006: World. / Global Property Guide, 2007.

5. Федеральная служба госстатистики. http://www.gks.ru/bgd/regl/b08_11/IssWWW.exe/Stg/d02/17-01.htm

6. Федеральная адресная инвестиционная программа России по отрасли “жилищное строительство” <http://faip.vpk.ru/cgi/uis/faip.cgi/G1/ol/2009?br=29>

7. Doing Business 2010 <http://russian.doingbusiness.org/default.aspx>

УДК 658.011.4(477)

Н. Л. ЛЮБЧЕНКО

Хмельницький національний університет

ВИЗНАЧЕННЯ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА СТАБІЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

У статті визначено складові економічної стабільності підприємства, їх взаємозв'язок та взаємовплив та досліджено вплив прямих факторів зовнішнього середовища на зазначені складові.

The article deals with the elements of economic stability of enterprise. their connection and influence and the influence of surrounded environment on this elements.

Ключові слова: економічна стабільність підприємства, оцінка, фактори, зовнішнє середовище, вплив, загрози, механізм, динамічність.

Вступ. В умовах розробки стратегії зміцнення конкурентоспроможності все більш гострою стає проблема розробки системи індикаторів оцінки стабільності підприємства. Ринкове середовище в Україні характеризується значною невизначеністю, пов'язаною із нечітким правовим забезпеченням господарської діяльності суб'єктів, нерозвинутістю ринкової та інформаційної інфраструктур, наявністю економічних злочинів, невідпрацьованістю фінансово-кредитної системи, руйнуванням господарських зв'язків основних виробничих структур у зв'язку з їх непідготовленістю у багатьох випадках до жорсткої конкуренції на вітчизняних та зарубіжних ринках.

Тобто, ця невизначеність обумовлена як об'єктивними причинами, пов'язаними з ринковим характером будь-якої сучасної національної економіки, проблемами перехідного періоду, так і помилками, нехтуванням економічними закономірностями, нечіткістю та непослідовністю економічної політики держави у різноманітних сферах, значними недоліками при формуванні механізму управління на різних рівнях економіки України. Економічною базою виникнення кризової ситуації на підприємствах частіше за все є відсутність належного програмування діяльності підприємств, яке б дозволяло попереджувати і прогнозувати зміни в нестабільному середовищі, а також диспропорції всередині підприємств та нездатність адекватно на них реагувати, тобто відсутність механізму забезпечення економічної стабільності.

Аналіз останніх досліджень. Сьогодні поняття економічної стабільності уже входить у економічну практику підприємств, проте воно ще не має комплексного системного вирішення. Проблемам управління економічною стабільністю підприємства та заходам її забезпечення присвячені дослідження О. Ареф'євої [1], В. Василенко [2], І. Караваєвої [3], Є. Сухіна [4], О. Шубровської [5]. Об'єктивна складність предмету дослідження вимагає детального обґрунтування і подальшої розробки.

Постановка завдання. З метою розробки системи індикаторів оцінки стабільності підприємства, необхідно визначити класифікаційні ознаки поняття, що досліджується, та дослідити вплив факторів зовнішнього середовища на складові економічної стабільності підприємства.

Результати досліджень. Досвід роботи передових фірм в умовах ринку переконує у тому, що для їх стабільного розвитку необхідна сукупність таких властивостей як гнучкість та швидкість реакції на зміну кон'юнктури ринку, конкурентоспроможність продукції та виробництва, інвестиційна активність, висока ліквідність та фінансова стійкість, широке використання інноваційних факторів саморозвитку.

Стабільність системи є самостійним незалежним теоретичним об'єктом. Ця категорія пов'язана з рухом, зміною системи. Стабільність виражає сукупність властивостей та відносин об'єкта, або інакше кажучи всю сукупність характеристик, які система виявляє у даний момент, сукупність значень змінних. Припустімо, що відбулися зміни у складі керівництва організацією. Чи значить це, що поява нових людей на місці звільнених – це зміна чогось? З точки зору традиційної уяви про структуру як закон зв'язку, безперечно, ні. Відбулися якісні

зміни кадрового потенціалу підприємства, але структура залишилася на попередньому рівні. Якщо ж нові керівники змінять тактику і через це зміняться зв'язки та відносини у організації, то можна сказати, що змінилися і структура, і стабільність.

Економічна стабільність – це результируюча характеристика. В процесі здійснення підприємницької діяльності можливе виникнення негативних явищ, які не носять довготривалого характеру та через певний термін часу можуть привести до стабілізації та створення потужних передумов стабільного розвитку. Це може відбуватися, наприклад, у випадку освоєння нових сфер діяльності, коли зростає комерційний ризик, скорочуються економічні показники (обсяг прибутку, дивіденди) та тимчасово погіршується фінансова стійкість. Такі ж наслідки можуть супроводжувати поглиблення спеціалізації, закриття окремих підрозділів, звільнення від зайвих основних та оборотних засобів. Якщо ж на протязі довгого терміну часу економічні показники мають негативні тенденції, а стабілізація не настає, то говорити про стабільний характер підприємницької діяльності зарано. У такому випадку виникає питання про адекватність методів управління підприємницькою діяльністю.

Економічна стабільність господарюючого суб'єкта забезпечується єдиною системою заходів організаційно-правового, технічного та економічного характеру, адекватною загрозам його економічним інтересам в межах діючого законодавства. Для отримання позитивного кінцевого результату у забезпеченні стабільності, підприємство використовує сукупність ресурсів: капітал, персонал, інформація, техніка та обладнання, а також юридичні права на самостійність у виборі та досягненні цілей свого бізнесу.

Класифікація видів економічної стабільності підприємства на основі впливу факторів розроблена вітчизняними науковцями О.В. Ареф'євою та Д.М. Городинською [1, с. 84–85]. Відповідно вони виділяють внутрішню, зовнішню та загальну стабільність підприємства.

Внутрішня стабільність суб'єкта підприємства – це такий стан матеріально-речової та вартісної структури виробництва і реалізації продукції, організації роботи, фінансового обігу, інноваційної діяльності та їх динаміка, яка забезпечує стабільно високий результат його функціонування.

В основі досягнення внутрішньої стабільності лежить принцип адекватного реагування на зміну внутрішніх та зовнішніх факторів. Зовнішня стабільність визначається стабільністю економічного середовища, у якому здійснює свою діяльність суб'єкт господарювання. Вона досягається відповідною системою управління у масштабах всієї країни. У сучасному ринковому господарстві держава стала фактично основним мозковим центром, який регулює формування ринкового середовища та забезпечує стійкість економічного росту підприємницьких структур. Виділяють ще так звану успадковану стабільність, яка характеризується наявністю певного запасу міцності для захисту об'єкта підприємства від несприятливих дестабілізуючих факторів. Взаємозв'язок даних складових економічної стабільності підприємства зображений на рис. 1.

Рис. 1. Економічна стабільність підприємства [1, с. 84]

Загальна економічна стабільність підприємницьких структур в умовах ринку вимагає стабільного отримання виручки, достатньої за обсягом, щоб розрахуватися з державою, постачальниками, кредиторами, працівниками тощо. Одночасно для розвитку суб'єкта господарювання необхідно, щоб після здійснення всіх розрахунків та виконання всіх зобов'язань у нього залишався прибуток, розмір якого був би достатнім для розвитку виробництва, модернізації матеріально-технічної бази, покращення соціального клімату тощо. Таким чином, загальна економічна стабільність підприємства передбачає, перш за все, такий рух грошових потоків, який забезпечує постійне перевищення отримання засобів (доходів) над їх витрачанням (затратами).

Для розвинутої ринкової економіки характерними є динамічність зовнішнього середовища та внутрішня стабільність фірм. У командно-адміністративній економіці підприємства функціонували в умовах зовнішньої стійкості, яка забезпечувалась управлінням ззовні. Підприємства перехідної економіки знаходяться в умовах дуже нестабільного зовнішнього середовища та нестійкого внутрішнього стану.

Вважаємо за доцільне у структурі поняття економічна стабільність виділити складові елементи, що належать до різних аспектів господарської діяльності підприємницьких структур: виробничу та фінансово-економічну (рис. 2). У свою чергу, в межах кожної складової загального рівня слід виділити елементи, які характеризують результативність використання підприємством окремих видів ресурсів. Так, виробнича складова економічної стабільності містить:

1) кадрову складову, яка відображає чисельність, якість та результат роботи промислово-виробничого персоналу підприємства;

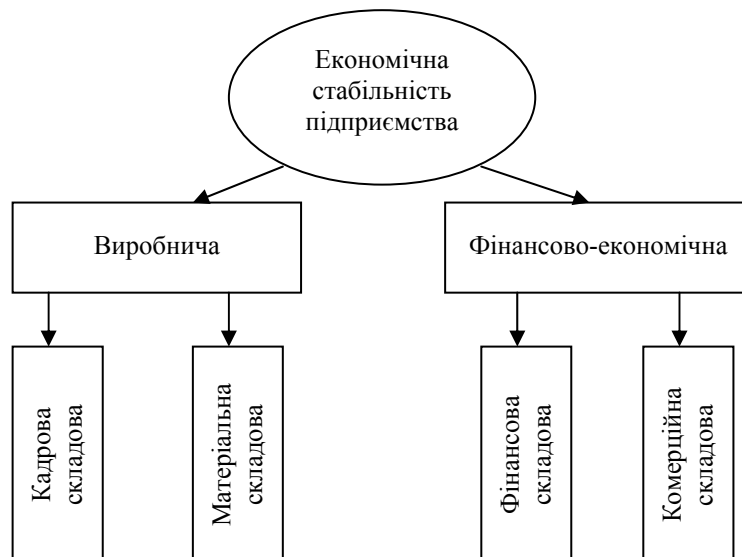

Рис. 2. Структура економічної стабільності суб'єкта господарювання

2) матеріальну складову, яка відображає наявність, стан та результативність використання:

- предметів праці (оборотні виробничі фонди);
- засобів праці (основні виробничі фонди).

У межах фінансово-економічної складової загального рівня ЕСП доцільно виділити складові:

- комерційну, яка характеризує ефективність діяльності підприємства на ринку;
- фінансову, яка відображає ефективність використання фінансових ресурсів підприємства.

Хоча окремо управлінсько-організаційна складова не виділена, ефективність використання управлінських ресурсів прямо позначається на функціонуванні названих складових стабільності підприємства, які уже охарактеризовані.

Всі перераховані грані економічної стабільності (кадрова, матеріальна, фінансова та комерційна) взаємопов'язані та взаємозалежні. Рівень розвитку кожної складової впливає на загальну економічну стабільність суб'єкта господарювання. Процес еволюційного розвитку суб'єкта підприємництва зумовлений переходом суспільства на новий рівень НТП, появою нових засобів виробництва, джерел сировини, технологій.

У інноваційно-стабільному підприємстві нововведення гармонійно поєднуються із станом виробничої системи, не викликаючи додаткової напруги або відторгнення інновації. Це складний, багатогранний процес, що охоплює весь комплекс відносин дослідження, виробництва, збуту і не закінчується першою появою на ринку нової продукції або впровадженням нової технології. Цей процес не уривається і після впровадження, адже із розповсюдженням нововведення удосконалюється, стає ефективнішим, що відкриває для нього нові області застосування, ринки, споживачів. Під впливом цих змін вдосконалюються методи управління виробництвом, організаційна структура, розвивається спеціалізація, кооперація та комбінування виробництва. Організаційні зміни ведуть до підвищення продуктивності праці, скорочення витрат виробництва, покращення якості та споживчих властивостей продукції. В свою чергу, це веде до розширення ринків збуту підприємства, освоєння нових ринкових ніш (комерційна стабільність), що підвищує результати фінансової діяльності. Зростання прибутку, який залишається на підприємстві, дозволяє йому, по-перше, спрямовувати додаткові кошти на розвиток виробництва та організації праці (тобто підвищувати рівень техніко-технологічної, інноваційної, організаційно-управлінської, комерційної стабільності) та, по-друге, покращувати умови праці, підвищувати рівень заробітної плати та соціального захисту робітників. Одночасно підвищення фінансово-економічної стабільності окремого підприємства сприяє виникненню позитивного соціального ефекту у системі більш високого порядку – регіональній економіці: чим більший прибуток підприємства, тим вище його відрахування у бюджет та позабюджетні фонди. Зростання соціальної стабільності, розширення підприємницької діяльності, в свою чергу, передбачає підвищення кваліфікації робітників, автоматизацію та механізацію виробництва, скорочення ручної праці, впровадження електронної техніки та нових інформаційних технологій, тобто веде до зростання виробничо-технічної стабільності суб'єкта підприємництва.

Оскільки жодна виробнича система підприємство не функціонує у вакуумі, то необхідно дослідити, яким чином фактори диференційованого конкурентного середовища впливають на рівень економічної стабільності. Зовнішнє середовище включає усі сили та організації, з якими підприємство зустрічається у своїй повсякденній та стратегічній діяльності. До цього поняття можна віднести практично усе, що знаходиться поза підприємством, адже всі елементи середовища на нього впливають. Середовище ніколи не буває стабільним. Тому кожне підприємство повинно не лише знати оточуюче конкурентне середовище та природу його змін, але

і вміти реагувати на ці зміни. При зростанні рівня невизначеності зовнішнього середовища, збільшується і невизначеність стану підприємства та, відповідно, ускладнюються процеси управління та зростають затрати.

Зовнішнє середовище визначає фактори, які впливають на стабільність роботи підприємства. Під зовнішніми факторами економічної стабільності слід розуміти ті умови, які підприємство не може змінити, але обов'язково повинно враховувати у своїй діяльності. Зовнішні фактори переважно пов'язані між собою: зміна одного може призвести до зміни інших і, відповідно, взаємопов'язаний їх вплив на рівень економічної стабільності. Логічним є поділ зовнішніх факторів, що впливають на рівень економічної стабільності, на дві групи: фактори прямого та опосередкованого впливу.

Фактори прямого впливу безпосередньо впливають на рівень економічної стабільності. До цієї групи слід віднести: відносини з господарськими партнерами (постачальники, споживачі), конкуренцію підприємств та відносини з контактними аудиторіями (державними закладами регулювання підприємницької діяльності, податковими органами, засобами масової інформації, фінансовими органами, інвесторами).

Фактори опосередкованого впливу – це такі фактори, які можуть не здійснювати прямого регулярного впливу на рівень ризику, але сприяють його зміні. До них відносимо: соціально-демографічні, культурні, політичні, науково-технологічні, економічні, юридичні.

Постачальниками для підприємства є організації або інші підприємства, які забезпечують його різними ресурсами. Залежно від видів ресурсів виділяють постачальників: сировини та матеріалів, робочої сили, капіталу. Залежність між виробником та мережею його постачальників – один з яскравих прикладів прямого впливу зовнішнього середовища на стабільність функціонування підприємства, насамперед, на його виробничу складову. Адже дефіцит сировини та комплектуючих призводить до порушення виробничого процесу, простоїв обладнання, що в свою чергу, спричинить фінансові втрати, тобто згодом цей деструктивний вплив відобразиться і на фінансово-економічній складовій стабільності підприємства.

Для успішного розвитку суб'єктам господарювання необхідні постачальники капіталу. Ними можуть бути банки, акціонери, приватні особи, державні органи, які надають позики. Якщо існує незадоволена потреба підприємства у залученому капіталі, то це знижує його фінансово-економічну стабільність. Відсутність необхідної суми коштів може завадити нормальному протіканню виробничого процесу, негативно впливаючи і на виробничу складову стабільності. Таким чином, вплив факторів середовища не обмежується однією складовою економічної стабільності, він має комплексний характер. Звичайно, спочатку вплив може носити однонаправлений характер, але з часом він обов'язково позначиться і на іншій складовій, адже економічна стабільність підприємства – комплексне поняття, що визначається через сукупність найважливіших елементів його діяльності.

Споживачі формують ринок збуту. Існування підприємства залежить від його здатності знаходити споживачів результатів своєї діяльності та задовольняти їх потреби. Отримані від споживачів грошові потоки забезпечують здатність підприємства розраховуватись за своїми зобов'язаннями (фінансова стабільність) та забезпечують виробничий процес (виробнича стабільність).

Таким чином, визначальний вплив на економічну стабільність має поведінка партнерів, контрагентів підприємства. Забезпеченню економічної стабільності можуть перешкоджати порушення умов договорів як постачальниками, так і споживачами. Загрозою для фінансово-економічної стабільності підприємства є надання послуг або виробництво товарів для неплатоспроможних споживачів. При цьому їх неплатоспроможність може виявитися в процесі виконання підприємством своїх зобов'язань, коли ним уже здійснені певні витрати. Тоді доводиться шукати альтернативних партнерів та джерела покриття виниклої заборгованості або йти на додаткові витрати.

Вітчизняні підприємства в процесі господарської діяльності часто зустрічаються з порушенням взятих зобов'язань, незважаючи на те, що виконання договорів – один з важливих моментів ділової етики. В Україні механізм, який забезпечує виконання договірних зобов'язань, потребує значного вдосконалення. Слід зазначити, що вирішення конфліктів офіційним шляхом затягується через завантаженість судів та виконавчих служб.

Конкуренція суб'єктів господарювання належить до визначальних для економічної стабільності факторів. Часто не споживачі, а саме конкуренти визначають, яку продукцію слід виробляти і яку ціну можна запросити. Споживачі – не єдиний об'єкт боротьби підприємницьких структур, які можуть конкурувати за трудові ресурси, матеріали, капітал та право використання певних технічних нововведень. Від реакції на конкуренцію залежать такі внутрішні фактори, як умови роботи, оплата праці, відносини з підлеглими.

Загрозою економічній стабільності, насамперед, її фінансово-економічній складовій, є використання методів недобросовісної конкуренції, до яких відносять:

- поширення неправдивих, неточних або викривлених відомостей, які можуть нанести збитки іншому господарюючому суб'єкту або ввести в оману споживачів щодо характеру, способу та місця виготовлення, споживчих властивостей, якості товару;
- некоректне порівняння товарів господарюючого суб'єкта з товарами іншого господарюючого суб'єкта;
- таємна змова на торгах, економічний та промисловий шпionаж;
- отримання, використання науково-технічної, виробничої або торгової інформації, у тому числі комерційної таємниці без згоди її власника.

Ще одним фактором зовнішнього середовища є контактні аудиторії – це зовнішні сили, які безпосередньо впливають на прийняття рішень на підприємстві через інтерес до її діяльності. Дуже важливу роль

серед даних агентів відіграють державні інститути, які регламентують діяльність підприємств. Встановлення правового статусу суб'єкта підприємництва визначає певний порядок сплати податків. Різні органи державного регулювання уповноважені встановлювати порядок ведення фінансової звітності, видавати ліцензії, встановлювати нормативи та порядок роботи тощо.

Висновки. Таким чином, досягнення економічної стабільності та її підтримка – складний процес управління. Проте вона є тим новим елементом сучасного менеджменту підприємства, без якого не можливо забезпечити сталий розвиток. Саме тому процес вирішення проблеми економічної стабільності підприємства потребує формування такого управлінського процесу, який би визначив фактори впливу на кінцевий результат та напрями регулювання. Досягнення та забезпечення економічної стабільності підприємства можливо лише за умови використання елементів сучасного менеджменту, своєчасної реакції на зміни зовнішнього середовища та стратегічного бачення майбутнього підприємства.

Проведена систематизація дозволяє стверджувати, що у подальшому доцільно використовувати класифікацію стабільності за видами діяльності підприємства, тобто її поділ на виробничу, яка містить кадрову та матеріальну складові, та фінансово-економічну, яка включає фінансову та комерційну стабільність. Ці складові достатньо вичерпно характеризують економічну стабільність суб'єкта господарювання в цілому.

Економічне середовище не є стабільним. Воно впливає на сферу виробництва через свої динамічні зміни, які можуть мати як негативні, так і позитивні наслідки для підприємств. При цьому активно діючі підприємства, які роблять спроби вплинути на це середовище, мають більше шансів на довгостроковий успіх, ніж ті, що пристосовуються до змінних умов. Наявність економічних знань у керівників підприємства не є гарантією успішного бізнесу, проте це дає змогу інтерпретувати та аналізувати тенденції у зміні економічного середовища, а також прогнозувати їх.

Література

1. Ареф'єва О.В. Економічна стійкість підприємства: сутність, складові та заходи її забезпечення / О.В. Ареф'єва, Д.М. Городинська // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 8. – С. 83–90.
2. Василенко В.О. Менеджмент устойчивого развития предприятий: монография / В.О. Василенко. – К.: Центр навч. л-ри, 2005. – 128 с.
3. Караваева И.В. Социальная стабильность как фактор экономического роста и финансовые механизмы ее реализации / И.В. Караваева // Финансы. – 2002. – № 8. – С. 61–65.
4. Козаченко Г.В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія / Г. В. Козаченко, В.П. Пономарьов, О.М. Ляшенко. – К.: Лібра, 2003. – 280 с.
5. Сухін Є.І. Економічна стабільність суб'єкта господарювання як передумова забезпечення економічної безпеки території / Є.І. Сухін // Наукові вісті Нац. техн. ун-ту України. – 2005. – № 1. – С. 5–13.
6. Шубровська О. Сталий економічний розвиток: поняття і напрям досліджень / О. Шубровська // Економіка України. – 2005. – № 1. – С. 36–42.

УДК 334.78(477)

Т. В. НАЗАРЧУК

Хмельницький національний університет

КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ЗАВДАННЯ

У статті визначено роль та місце корпоративних структур в економіці країни. Розглянуто сутність поняття “корпоративне управління”, наведено авторський підхід до визначення цієї дефініції. Досліджено особливості вітчизняної моделі корпоративного управління. Здійснено структурування загальних проблем функціонування корпоративного управління в країні. Визначено основні стратегічні завдання щодо удосконалення системи корпоративного управління на сучасному етапі розвитку економіки.

The article defines the role and place of corporate structures in the economy. The essence the concept of “corporate governance”, are author's approach to the determination of this definition. The peculiarities of the national model of corporate governance. An overall structuring of the corporate governance problems in the country. The main strategic task of improving corporate governance at the present stage of economic development.

Актуальність і постановка проблеми. Корпоративні форми організації господарської діяльності підприємств відіграють надзвичайно важливу роль у розвитку ринкової економіки будь-якої держави. Світова практика доводить, що саме з розвитком національного корпоративного сектору економіки відбувається надходження значних обсягів інвестиційних ресурсів в економіку країни. Успішне залучення інвестицій в економіку потребує удосконалення корпоративного сектору, діяльність якого має бути прозорою та зрозумілою для інвесторів.